

MAXTUMQULINING QALAMIDA TURKMAN XALQINING YASHASH TARZI VA RIVOJLANISH TARIXI

Gayupova Leylo Shuxrat qizi¹, Xushanov Alisher Oydin o'g'li²

¹ Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti Turkiy tillar fakulteti Turkman tili va adabiyoti yo'nalish 1-bosqich talabasi

² Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti, Turkiy tillar fakulteti O'zga tilli guruhlarda o'zbek tili ta'lim yo'nalishi 4-bosqich talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7189082>

ARTICLE INFO

Received: 01st October 2022

Accepted: 05th October 2022

Online: 12th October 2022

KEY WORDS

Maxtumquli, shariyat, vatan, qahramonlik, lirika.

ABSTRACT

Ushbu maqolada buyuk Turkman shoiri Maxtumquli Turkman xalqining yashash tarzi va rivojlanishini she'riy misralar orqali qanday go'zal tariflab berilgani xaqida fikir yuritiladi.

Buyuk shoiri, Turkman o'g'loni Maqtimqulli o'z davrining eng bir ko'zga koringan insonlaridan biri bo'lgan. Insonni o'z o'ziga hurmat qolishi, halqning tarixi va iqboliga hizmat qilib Turkman poeziyasiga birinchi bolib kirgizgan Maxtumqulidir. ....Vatanchi shoir Maqtimqullining qahrimonchilik, el-yurt, o'g'zibirlik, haqida she'rlari uning ijodining eng bir ko'zga ko'ringan o'rin egalladi. Maxtumquli haqiqiy vatanchilik hukminda turkman yurtiga uning gozal tabiatiga, botir yigitlariga, gozal qizlariga quvonip ko'plab she'riy misralar orqali bayon qilgan. Maxtumquli yaxshi xosiyatlika undaganda va yomon xosiyatli insonlar xaqida aytganda uni til bilan bayon qilib ochiqchasiga ko'rsatadi. Shoir lirikasi qaxrimonchiliklarni turkman yigitlarida shunday korishni istagan

Ot solganda tungiz kimin topulip

Ayiq kimin osilishi kerakdir.

Shoir davir talabiga asosan martlik nomardlik haqida ko'plab ishlagan va she'rlar yozgan. U nomardlarning qo'rqoqligini fosh qiladi.

Maqtimqulli Turkman yigitlarining mardligi, qahramonligi haqida ko'plab she'rlar asarlar yozadi. Maxtumquling xar bir yozgan she'ridan mano chiqarib olsa boladi.

Ey azizlar, mard yigitda mard tug'ar,
Nomarddan kim chiqib, ayting mard bo'ldi.

Bu sherida Turkman o'g'lonlarining mard bolishini va mard o'g'lonlardan mard o'g'lonlar tugilishini, nomard odamdan xech qachon mard odam chiqmasligini uning bolalari xam xuddu o'zlariday nomard bo'lishlari xaqida atab o'tgan. Shoir turkman ayollariga xam katta ta'rif bergan. Ularning go'zalligi ozodaligi tarbiyaligi eriga bolgan hurmati xaqida she'rlarida keltirib o'tgan

Yaxshi xotin kular erning yuziga,

Ming jon qurbon uning har bir so'ziga

Oro berar ham uyi ham o'ziga
Qozonidan,tovogidan bilinar.

Maxtumquli bu she'rida ayollarning
erining yuziga doim kulib qarashi, erini
hurmat qilishi, o'ziga oro berib yurishi,
ozoda bolishi xaqida atab o'tganlar.

Bordir go'zal sirka bosar sochini,
Ortmaz yuvmaz tobagini sirtini.
Silamaydi otasin,ona yoshini,
Uning xizmatidan ketging keladi.

Shoir ayol-qizlarning odobli,pokiza,
judayam yaxshi xuliqli bolishini istagan.Ota-
onasini xurmat qilmaydigan katta-
kichikning farqiga bormaydigan odobsiz
kelin qizlarni Pastlagan. Maxtumquli
ozining yaxshi ko'rgan qiziga erisha
olmaydi va boshqa qiz bilan turmush
quradi. Undan ikkita o'gli boladi, lekin
yoshligida ikkita o'gli xam yo'qolib ketadi.
Maxtumquli bunga judayam qiynaladi va
bunga atab ko'plab she'rlar yozadi.

Bir kakilik oldirsa jo'ja bolasin,
Sayray sayray ko'zlamayin bolarmi?
Bir bulbul yoqotsa qizil lolasin,
Xasratidan so'zlamayin bolarmi.
Ayriliqqa odam o'gli naylasin,
Kim qolur ko'rmagay ajal xilasini.
Maxtumquli xayvon bilsa bolasin,
Inson bagri tuzlamayon bolarmi

Maxtumqulining bu she'rida shunday
ma'no borki xatto ko'zingga yosh keladi.
Yozgan she'rlarini oqiganing
sayin oqiyverasan judayam tasirli va
mazmunli.

"Chilm" degan sherida chilimning
odam uchin ziyonligini o'pkasiga katta
ziyon yetadiganini aytadi. Uni ot-yalinday
oklanadigan oxshatadi va odamlarni chilim
chekishdan saqlanishga chaqiradi.

"Dostlarim dushmon biling xar
kimsada bordir chilim

Yurtga maxbub qilmang, bir lagnati
kasbdr chilim

Sozlaydi holi dami bir ori yo mordir
chilim

Tortor ozin oziga ovsiniji zangardir
chilim

Qayda bolsa pojigali ortada bordir
chilim

Tarbiyachi shoir Maxtumquli chilim
va uning ziyonliklarini tushindirish bilan
birgalikda chilimdan yuz ogrishga va undan
voz kechishga chaqiradi.

Shuning bilan birgalikda Maxtumquli
dunyoni kashf qilishni yaxshi korgan va u
dunyoni ko'plab joylarida bolgan

Xorosanda Ovgonistonda,
Xindistonda,Turkistonda Yiroqda.... bolib
o'zining dunyo qarashini kengaytirgan.
Maxtumquli o'z qishlogida zaxmat qilish
bilan kun kechiradi. Zaxmatsevar
Maxtumquli o'z ustaxonasida oltin
kumishdan xar xili shoy- saplarni yasaydi
bolalarni oqitgan she'rlar yozgan .

Xulosa qilib shuni aytishimiz
mumkinki, Turkman tili adabiyotining
asoschisi Turkmanlarning otasi bolmishi
Maxtumquli juda bilimli inson, oldindan
biluvchi shoir bolgan. Uning xar bir she'ri,
ugit nasixatlari oltinga teng. Xatto qadimda
Maxtumqulining bir kitobini oyilasini boqib
turgan tuyasiga almashgan, shundan
bilishimiz mumkinki Maxtumquli shiirning
xar bir sozi qadrli ekanin bizga bizdan
keyingi avlotlarga yetib borishii uchun oz
ustimizda koplalab ishlab oqib yodlashimiz
kerak.

References:

- 1.Maxtumquli, Ergash Ochilov" Maxtumquli hikmatlari"Toshkent "Ozbekiston" 2015
2. Quramboyev K., O'zbek-turkman adabiy aloqalari, T., 1978.